

Rondetafelgesprek Nationaal Groeifonds, 28 oktober 2020

Vaste commissie voor Economische Zaken en Klimaat, Tweede Kamer der Staten-Generaal

Position paper Prof. dr. Ingrid Visseren-Hamakers, Radboud Universiteit

Ten eerste dank voor de uitnodiging om deel te nemen aan het rondetafelgesprek over het nationaal groeifonds. Ik wil in mijn bijdrage met name ingaan op de doelen van het fonds en de beoordelingscriteria van voorstellen – beide zijn naar mijn mening te smal geformuleerd.

Ondanks dat in de kamerbrief van 7 september jl. (2020-0000167403) verschillende opmerkingen worden gemaakt over de relatie van het fonds met het duurzaamheidsbeleid (o.a. “het verdienmodel van de toekomst moet evenwichtig zijn en milieu, mensen en samenleving respecteren”; dat economische groei een middel is om ... “welvaart in brede zin te bevorderen”, en “voorstellen mogen niet strijdig zijn met de ambities van het kabinet, bijvoorbeeld op het gebied van het klimaat”), blijft het doel van het nationaal groeifonds uiteindelijk gericht op het versterken van het verdienvermogen van Nederland (in termen van structureel bruto binnenlands product - bbp). Ook de beoordelingscriteria zijn hierop gericht (verdienvermogen en maatschappelijke baten en lasten).

Deze smalle doelstelling in termen van verdienvermogen staat haaks op breed gedragen internationale inzichten op het gebied van duurzame ontwikkeling. Verschillende internationale rapporten (o.a. Díaz et al., 2019; GBO5, 2020; GEO6, 2019) tonen aan dat onze mondiale samenleving in essentie niet duurzaam is, en dat het milieubeleid van de afgelopen halve eeuw niet in staat is geweest om de mondiale economie te verduurzamen, mede door deze structurele focus van beleid op bruto binnenlands product. De rapporten tonen de noodzaak aan van een zogenoemde “transformative change”, een fundamentele, structurele maatschappelijke verandering in termen van economische, technologische en sociale factoren, inclusief waarden, doelen en paradigma’s. Dit betekent in essentie het aanpakken van de onderliggende maatschappelijke oorzaken van milieuproblemen (zie met name Díaz et al., 2019).

Deze inzichten worden mede onderschreven door de Nederlandse overheid. Nederland is lid van het Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES) en het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) en vertaalt deze inzichten naar Nederlands beleid (zie bv. kamerbrief over het programma versterken biodiversiteit, 16 oktober, 2020, DGNVLG / 20244757), maar deze raken tot op heden uiteindelijk de kern van het gangbare economische beleid niet. Door deze incoherentie van beleid - ook wel gebrek aan “integrative governance” genoemd (Visseren-Hamakers, 2018) - en het hiaat tussen gemaakte afspraken en implementatie, blijft de benodigde transformatie naar een in essentie duurzame samenleving en economie uit. Dit is niet alleen problematisch voor het milieu en de natuur, maar ook voor onze samenleving, die afhankelijk is, en onderdeel uitmaakt, van deze natuur.

Het concept “verdienvermogen” dient dus anders - op een moderne manier - te worden geïnterpreteerd. Dit gebeurt al, tot op zekere hoogte, op verschillende plekken, zie bv. de Wellbeing Economy Governments (WEGo) Alliance van Nieuw Zeeland, Schotland, en IJsland. In Nederland ontwikkelt het CBS de monitor brede welvaart, waarin dit concept de volgende aspecten omvat: welzijn, materiële welvaart, gezondheid, arbeid en vrije tijd, wonen, samenleving, veiligheid en

milieu. De monitor omvat intergenerationele rechtvaardigheid, verdelingsvraagstukken in Nederland, en de ecologische voetafdruk van Nederland elders.

De CBS monitor omvat ook de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties (de SDGs), die overigens mijns inziens niet compleet zijn – er mist een 18^e doel op het gebied van de belangen van het individuele dier (Visseren-Hamakers, 2020).

Aandachts- en verbeterpunten

Op basis van de bovenstaande analyse stel ik de volgende aandachts- en verbeterpunten voor:

- Hanteer het concept “brede welvaart” en de (18) duurzame ontwikkelingsdoelen zowel als doel als voor de beoordelingscriteria van het nationaal groeifonds;
- Investeer met name in projecten die gericht zijn op fundamentele verduurzaming (niet alleen technologisch, maar ook economisch en sociaal), met andere woorden gericht op de onderliggende maatschappelijke oorzaken van milieuproblemen zoals niet-duurzame productie en consumptiepatronen;
- Focus op het gebied van milieu niet alleen op klimaatdoelen maar ook op biodiversiteit en vervuiling;
- Integreer aandacht voor de belangen van het individuele dier in de implementatie van de brede welvaart en SDGs;
- Zorg in, en breder dan, het groeifonds voor coherente implementatie van duurzaamheidsdoelen van de overheid in alle beleidsterreinen.
- Zorg voor een gedegen democratische controle op het fonds, gezien de grote maatschappelijke belangen van het nationaal groeifonds.

Zodoende draagt het nationaal groeifonds bij aan de benodigde fundamentele verduurzaming van de Nederlandse samenleving en economie in mondiaal perspectief.

Ik kijk uit naar het gesprek op woensdag.

Met hartelijke groet,

Prof. dr. I.J. (Ingrid) Visseren-Hamakers

*Chair Environmental Governance and Politics & Co-Director Radboud Center for Sustainability Challenges,
Department of Geography, Planning and Environment, Nijmegen School of Management, Radboud University
i.visseren@fm.ru.nl*

References

- CBS, 2020. Monitor Brede Welvaart en de Sustainable Development Goals 2020. Centraal Bureau voor de Statistiek. [file:///C:/Users/U302148/Downloads/CBS-MBW-2020%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/U302148/Downloads/CBS-MBW-2020%20(2).pdf)
- Díaz Sandra, Josef Settele, Eduardo S. Brondízio, Hien T. Ngo, John Agard, Almut Arneth, Patricia Balvanera, Kate A. Brauman, Stuart H. M. Butchart, Kai M. A. Chan, Lucas A. Garibaldi, Kazuhito Ichii, Jianguo Liu, Suneetha M. Subramanian, Guy F. Midgley, Patricia Miloslavich, Zsolt Molnár, David Obura, Alexander Pfaff, Stephen Polasky, Andy Purvis, Jona Razzaque, Belinda Reyers, Rinku Roy Chowdhury, Yunnan-Jai Shin, Ingrid Visseren-Hamakers, Katherine Willis, Cynthia N. Zayas: *Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. IPBES Secretariat; 2019.
https://ipbes.net/sites/default/files/2020-02/ipbes_global_assessment_report_summary_for_policymakers_en.pdf
- GBO5, 2020. Secretariat of the Convention on Biological Diversity (2020) Global Biodiversity Outlook 5 – Summary for Policy Makers. Montreal.
<https://www.cbd.int/gbo/gbo5/publication/gbo-5-spm-en.pdf>
- GEO6, 2019. UN Environment. Global Environment Outlook – GEO-6: Summary for Policymakers.
https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/27652/GEO6SPM_EN.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Visseren-Hamakers, I.J. 2020. The 18th Sustainable Development Goal. *Earth System Governance*.
<https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S2589811620300069?token=7985C20A66D00140E50B5BEE121A09E094E6795AC955C2EE0DEDF0FB4177F079C62E01D67B82DE7441E0B5AFB56BB60A>
- Visseren-Hamakers, I.J. 2018. Integrative governance: The relationships between governance instruments taking center stage. *Environment and Planning C: Politics and Space* 36(8): 1341-1354.
https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0263774X18803634?casa_token=RhVJtEaw788AAAA:U4ud9t_I48a6wo5iRn764-4-DnTe_oPKInvbnuAs53OoecUxZNGcnyBKH3fPKssVmwqj-uoVomVhOQ